НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ
АДВОКАТІВ УКРАЇНИ
РАДА АДВОКАТІВ
УКРАЇНИ

UKRAINIAN NATIONAL
BAR ASSOCIATION
BAR COUNCIL OF
UKRAINE

04071, Київ, вул. Ярославська, буд. 6, 5-й поверх
тел: +38 (044) 392-73-71, факс: +38 (044) 392-73-70
email: info@unba.org.ua, веб-сайт: www.unba.org.ua

5th floor, 6 Yaroslavska Street, Kyiv, 04071 Ukraine
phone: +38 (044) 392-73-71, fax: +38 (044) 392-73-70
email: info@unba.org.ua, web-site: www.unba.org.ua

РІШЕННЯ № 135

Питання забезпечення реалізації адвокатами з обмеженими фізичними можливостями (інвалідами) права на професійну діяльність

«10» червня 2016 року **м. Одеса**

Рада адвокатів України, розглянувши звернення Голови Ради адвокатів міста Києва Рафальської І.В. про доповнення Положення про помічника адвоката окремим розділом або пунктом «про спеціального помічника адвоката», зазначивши, що на таких осіб розповсюджуються права та обов'язки помічника адвоката, визначені Положенням, крім права на набуття статусу адвоката,

заслухавши правову позицію та пояснення представника адвоката Рокицького В. А. Островської М.А., порушення прав якого стало приводом ініціювання зміни зазначеного Положення, розглянувши підготовлений адвокатом пана Рокицького, членом Комітету законотворчих ініціатив з питань адвокатської діяльності Національної асоціації адвокатів України Островською М.А. проект роз'яснення щодо забезпечення реалізації адвокатами з обмеженими фізичними можливостями (інвалідами) права на професійну діяльність та інші проекти матеріалів,

обговоривши позицію представника адвокатів Полтавської області у складі Ради адвокатів України Плескача А.Б. про неможливість внесення до Положення про помічника адвоката запропонованої Головою Ради адвокатів міста Києва Рафальською І.В. зміни, оскільки це буде суперечити вимогам статті 16 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»,

врахувавши пропозиції членів Ради адвокатів України щодо використання замість назви «спеціальний помічник» адвоката з обмеженими фізичними можливостями (інваліда) назву «технічний асистент», з метою уникнення ототожнення такої особи з помічником адвоката у розумінні Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а також думку щодо можливості обліку інформації про технічного асистента у Єдиному реєстрі адвокатів України за поданням відповідного адвоката – інваліда,

керуючись статтею 55 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Положенням про Раду адвокатів України, **вирішила**:

1. Відмовити у задоволенні звернення Голови Ради адвокатів міста Києва Рафальської І.В. в частині доповнення Положення про помічника адвоката окремим розділом або пунктом «про спеціального помічника адвоката», оскільки така зміна буде суперечити Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».
2. Затвердити роз'яснення щодо забезпечення реалізації адвокатами з обмеженими фізичними можливостями (інвалідами) права на професійну діяльність (що додається).
3. Встановити, що за поданням адвоката з обмеженими фізичними можливостями (інваліда) до Єдиного реєстру адвокатів України вноситься інформація (ПІБ) його технічного асистента.
4. Матеріали звернення Голови Ради адвокатів міста Києва Рафальської І.В. в частині порушення професійних прав адвоката Рокицького В.А. скерувати до Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності Національної асоціації адвокатів України для вирішення питання щодо його захисту.
5. Секретарю Ради адвокатів України про прийняте рішення повідомити ради адвокатів та кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури регіонів, правоохоронні органи, а також оприлюднити його на офіційному веб-сайті Національної асоціації адвокатів України.

Голова Ради адвокатів України [підпис] Л.П. Ізовітова

Секретар Ради адвокатів України [підпис] П.М. Гречківський

Додаток 1
до рішення Ради адвокатів України
від «10» червня 2016 року № 135

Щодо забезпечення реалізації адвокатами з обмеженими фізичними можливостями (інвалідами) права на професійну діяльність

Рада адвокатів України, усвідомлюючи соціальну важливість та необхідність забезпечення реалізації адвокатами з обмеженими фізичними можливостями (інвалідами) права на професійну діяльність, враховуючи ситуацію із порушенням посадовою особою Національної поліції України професійних прав адвоката Рокицького В.А. – інваліда по зору, та позбавлення клієнта адвоката ефективної правової допомоги, врахувавши пропозиції членів Ради адвокатів України та пояснення присутнього представника Рокицького В.А., адвоката Островської М.А., надає наступне роз'яснення.

Відповідно до пункту 2 частини першої статті 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (надалі – Закон) адвокатська діяльність – незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги (частина перша статті 20 Закону).

Професійні права адвокатів з обмеженими фізичними можливостями (інвалідів) законодавство про адвокатуру та адвокатську діяльність і процесуальне законодавство України не регулює, тому мають застосовуватись загальні норми законодавства про права інвалідів на національному та міжнародному рівнях.

Основи правового захисту життя та діяльності інвалідів визначено Конвенцією про права інвалідів, підписаною 13.12.2006 р. в м. Нью-Йорку та ратифікованою Законом України від 16.12.2009 р. № 1767-VI (далі – Конвенція про права інвалідів) та рядом інших міжнародних та національних нормативно-правових актів.

Принципами Конвенції про права інвалідів є, зокрема: повага до притаманного людині достоїнства, її особистої самостійності, зокрема свободи робити власний вибір, і незалежності; недискримінація; повне й ефективне залучення та включення до суспільства; рівність можливостей; доступність (стаття 3 Конвенції про права інвалідів).

За змістом статей 4, 9, 20, 26 Конвенції про права інвалідів держави-учасниці вживають належних заходів для того, щоб, зокрема: надавати інвалідам доступну інформацію про засоби, що полегшують мобільність, обладнання та допоміжні технології, зокрема, нові технології, а також інші форми допомоги, допоміжні послуги та об'єкти; організовувати для всіх залучених сторін інструктаж з проблем доступності, на які натрапляють

інваліди; надавати різні види послуг помічників і посередників, зокрема провідників, читців і професійних сурдоперекладачів, для полегшення доступності будинків та інших об'єктів, відкритих для населення; розвивати інші належні форми надання інвалідам допомоги та підтримки, що забезпечують їм доступ до інформації; ефективних і належних заходів для того, щоб надати інвалідам можливість для досягнення й збереження максимальної незалежності, повних фізичних, розумових, соціальних та професійних здібностей і повного включення й залучення до всіх аспектів життя.

Аналогічні положення містяться і в інших нормативно-правових актах, зокрема, Декларації про права інвалідів Генеральної асамблеї ООН від 09.12.1975 р., Конвенції про професійну реабілітацію та зайнятість інвалідів від 20.06.1983 р. № 159, Законі України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», Законі України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» та інших.

Відповідно до частини першої статті 6 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» відповідно до Конституції України, загальновизнаних принципів і норм міжнародного права та міжнародних договорів України всі особи незалежно від їх певних ознак мають рівні права і свободи, а також рівні можливості для їх реалізації.

За статтею 4 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» діяльність держави щодо інвалідів виявляється у створенні правових, економічних, політичних, соціальних, психологічних та інших умов для забезпечення їхніх прав і можливостей нарівні з іншими громадянами для участі в суспільному житті.

Згідно з міжнародними нормативно-правовими актами та актами національного законодавства України, першочергово за частиною першою статті 43 Конституції України, – кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Право особи на професійну діяльність співмірне з правом на працю.

Водночас, держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб (частина друга статті 43 Конституції України).

За статтею 5 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» держава створює належні умови для діяльності адвокатури та забезпечує дотримання гарантій адвокатської діяльності.

Людина, яка має статус інваліда, в тому числі за професією адвоката, має право на додаткові гарантій своєї професійної діяльності в силу власних фізичних обмежень. Держава в особі посадових осіб державних органів зобов’язана не просто не заважати і не перешкоджати, а сприяти та посилювати можливості інвалідів, що реалізують своє право на працю.

Слід зазначити, що термін «інвалід» поступово замінюється на словосполучення «людина з особливими потребами» зміст якого передбачає

зобов’язання держави та суспільства надати такій людині життєво необхідні переваги задля вирівнювання можливостей, в тому числі в професійній сфері.

За змістом статті 5 Конвенції про права інвалідів, частини другої статті 6 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» та частини другої статті 2 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» держави-учасниці забороняють будь яку дискримінацію за ознакою інвалідності й гарантують інвалідам рівний та ефективний правовий захист від дискримінації на будь якому ґрунті.

За преамбулою Конвенції про права інвалідів, дискримінація стосовно будь якої особи за ознакою інвалідності є ущемленням достоїнства й цінності, притаманних людській особистості. Права людини всіх інвалідів підлягають заохоченню й захисту, зокрема тих, хто потребує активнішої підтримки.

При цьому, незважаючи на різноманітні правові акти, інваліди, продовжують натрапляти на бар'єри на шляху їхньої участі в житті суспільства, як повноправних членів. Це відображається і в грубих порушеннях їхніх прав в реаліях сучасного життя та діяльності, в тому числі професійної.

Відповідно до статті 27 Конвенції про права інвалідів інваліди мають право на отримання можливості заробляти собі на життя працею, яку інвалід вільно вибрав чи на яку він вільно погодився, в умовах, коли ринок праці та виробниче середовище є відкритими, інклюзивними та доступними для інвалідів.

Водночас, держава повинна забезпечувати і заохочувати реалізацію права на працю шляхом ужиття, належних заходів, спрямованих, зокрема на: заборону дискримінації за ознакою інвалідності стосовно всіх питань, що стосуються всіх форм зайнятості; захист прав інвалідів нарівні з іншими на справедливі й сприятливі умови праці; забезпечення того, щоб інваліди могли здійснювати свої трудові й профспілкові права нарівні з іншими; розширення можливостей для індивідуальної трудової діяльності, а не перешкоджання існуючим та мінімально-необхідним умовам професійної діяльності.

Отже, реалізація адвокатами з обмеженими фізичними можливостями (інвалідами) права на професійну діяльність (на працю) має в повній мірі бути забезпечено та гарантовано державою.

Разом з тим, такі адвокати повинні мати можливість на здійснення своїх професійних прав та обов’язків незалежно від місця фактичного здійснення своєї діяльності та від змісту, форми і об’єму здійснюваної професійної діяльності (роботи). Таке право повинно бути забезпечене при здійсненні всіх видів адвокатської діяльності (в т.ч. процесуальних прав та обов’язків). Зокрема, при здійсненні адвокатом захисту та представництва клієнта в судах, правоохоронних органах, в тому числі, органах внутрішніх справ та прокуратури, в інших органах державної влади та органах місцевого самоврядування, перед юридичними та фізичними особами, громадськими об’єднаннями без статусу юридичної особи тощо.

При реалізації адвокатами з обмеженими фізичними можливостями своєї професійної діяльності, а також у політичному та суспільному житті, на них поширюються права інвалідів, визначені міжнародними та національними нормативно-правовими актами, в т.ч. право на доступну інформацію про засоби, що полегшують мобільність, обладнання та допоміжні технології, а також інші форми допомоги, допоміжні послуги та об'єкти; безперешкодно користуватися послугами спеціальних помічників і посередників, зокрема, провідників, читців і професійних сурдоперекладачів тощо (статті 4, 9, 20, 26, 29 Конвенції про права інвалідів), тобто технічних асистентів.

Тобто, право використання адвокатом-інвалідом технічних та фізичних засобів для нормальної життєдіяльності та професійної діяльності (тростину для пересування, абетку Брайля, комп'ютерну техніку, оснащену аудіо-синтезаторами речі, сканер, диктофон для аудіозапису тощо) ґрунтується не на правомочностях адвоката за процесуальним законодавством, а на життєво необхідній реалізації прав інваліда на гідні умови життя та праці і концептуально базується на спеціальному міжнародному та українському законодавстві, що регулює їхній статус.

Це стосується і допомоги адвокату-інваліду по зору у прочитанні матеріалів провадження/справи через ознайомлення із ними технічним асистентом (провідником, читцем тощо) або застосування адвокатом-інвалідом технічних засобів фіксування будь-якої процесуальної дії. Обмежувати адвоката-інваліда у користуванні технічно-організаційною, фізичною допомогою є грубим порушенням професійних та особистих прав людини і адвоката, – перешкоджанням у здійсненні права на працю (професійну діяльність) і тягне за собою відповідальність згідно з діючим законодавством. Адже така допомога є не стільки звичайною зручністю, а життєво-професійною необхідною передумовою для належного виконання адвокатом обов'язків по наданню правової допомоги.

Діяльність технічного асистента адвоката з обмеженими фізичними можливостями має здійснюватися на принципах верховенства права, законності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів з додержанням вимог Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Правил адвокатської етики в частині, що стосується його діяльності.

Так, технічний асистент здійснює свою діяльність на всій території України виключно за письмовим або усним дорученням адвоката та за її межами, якщо це не суперечить законодавству іноземної держави. Технічні асистенти можуть здійснювати свою діяльність на підставі трудового договору (контракту), або на інших підставах, не заборонених законодавством. За наявності відповідних особистих та професійних якостей, виконання певних умов та вимог, визначених законом, технічний асистент адвоката може суміщати свою діяльність з обов'язками помічника адвоката відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Адвокат здійснює керівництво діяльністю технічного асистента та може давати йому доручення правового характеру в порядку і межах, передбачених чинним законодавством України. При цьому, адвокат несе

відповідальність за його дії.

Адвокат (керівник та члени адвокатського бюро, об'єднання) зобов'язаний:

- ознайомити технічного асистента із законодавством, що регламентує діяльність адвоката, його права та обов'язки, а також правилами адвокатської етики, та забезпечити їх дотримання у частині, що відповідає його обов'язкам;
- роз'яснити та забезпечити дотримання адвокатської таємниці, а також проінформувати про вимоги щодо зберігання документів, переданих адвокату клієнтом, адвокатських досьє та інших матеріалів, що містять адвокатську таємницю;
- здійснювати інші обов'язки відповідно до чинного законодавства.

Технічний асистент не може вважатися самостійною особою, яка безпосередньо вчиняє дії по наданню правової допомоги, а лише забезпечує якісне та повне надання правової допомоги адвокатом технічно-організаційними засобами та фізичними можливостям, оскільки без його допомоги неможливе реальне здійснення адвокатом своєї професійної діяльності.

Функції технічного асистента полягають у такого роду та характеру допомозі, як: фізичне переміщення адвоката з одного місця до іншого; можливість вивчати (читати) документи, що стосуються справи клієнта, юридичну та науково-практичну літературу і т.п., зафіксувати їх зміст та форму за допомогою власного запису, в тому числі з використанням спеціальних технічних засобів; технічний набір тексту процесуальних та правових документів, що готує адвокат, внесення змін, виправлень та доповнень до документів за дорученням адвоката; друк, копіювання та сканування, інше технічне опрацювання інформації та документів.

При виконанні своїх функції технічний асистент зобов'язаний:

- бути постійно присутнім з адвокатом під час здійснення ним будь яких видів адвокатської діяльності, зокрема, при наданні консультацій, при здійсненні захисту та представництва клієнта в судах (в тому числі в заритих судових засіданнях), правоохоронних органах (в тому числі, органах внутрішніх справ та прокуратури), в інших органах державної влади та органах місцевого самоврядування, перед юридичними та фізичними особами, громадськими об'єднаннями без статусу юридичної особи;
- разом з адвокатом знайомитися з матеріалами справи, робити з них виписки та копії, допомагати адвокату у здійсненні ним інших процесуальних повноважень;
- своєчасно та якісно виконувати доручення адвоката;
- сприяти адвокату у якісному наданні ним правової допомоги;
- супроводжувати адвоката при здійсненні ним своїх безпосередніх професійних обов'язків;

- дбайливо ставитись до документів адвоката (адвокатського бюро, об’єднання);
- зберігати адвокатську таємницю;
- дотримуватись чинного законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність, Правил адвокатської етики; здійснювати інші обов’язки відповідно до законодавства України.

Технічний помічник при здійсненні своїх повноважень наділений наступними правами:

- безперешкодно виконувати свої функції по допомозі адвокату з обмеженими фізичними можливостями;
- розраховувати на сприяння, а не заважання наданню допомоги адвокату-інваліду;
- користуватися інформаційними базами даних, телекомунікаційними мережами та спеціальною літературою адвоката (адвокатського бюро, об’єднання);
- вносити адвокату (адвокатському бюро, об’єднанню) пропозиції щодо організації своєї роботи;
- реалізувати інші права, прямо не заборонені законодавством України та міжнародно-правовими актами.